

Урош В. Шуваковић

*Филозофски факултет, Универзитет у Приштини са
привременим седиштем у Косовској Митровици*

ТЕРОРИСТИЧКИ АКТИ АЛБАНАЦА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ - ПОСТОЈИ ЛИ ЗАСНОВАНOST НА ИСЛАМСКОМ ФУНДАМЕНТАЛИЗМУ?*

Сажетак

У раду ће бити разматран период од осамдесетих година прошлог века, закључно са 2013. годином. Ово се временско одређење поклапа и са вршењем транзиције у нашој земљи, са свим њеним карактеристикама. На основу доступних докумената, података и интерпретација других научних радника који се баве овим питањем покушаћемо да дођемо до аргументованог закључка о томе да ли је албански тероризам на Косову и Метохији првенствено верског (исламског) карактера или се ради о етнополитички мотивисаном насиљу.

Кључне речи: *Косово и Метохија, албански тероризам, ислам, Велика Албанија*

УМЕСТО УВОДА: САВРЕМЕНИ ДРУШТВЕНИ КОНТЕКСТ

Недавни исламски терористички напад на француски сатирични недељник „Шарли Ебдо” (*Charlie Hebdo*), обновио је расправу о утицају исламског фундаментализма на безбедност Европљана. Осим тога, овај насилни акти је још једном у срце погодио и саму идеју о секуларности Француске, о „европском секуларном

---

* Рад је резултат истраживања у оквиру научно-истраживачког пројекта ИИИ 47023 *Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција* који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

моделу” који је, према исправном налазу *Bhargava*-е био одржив донде докле је Европа још била доминантно хришћанска. „Религиозне предрасуде европских држава постају све видљивије с продубљивањем верске разноликости”.¹⁾ Није овде реч само и о томе да је рањен секуларизам, већ су рањене и основне идеје на којима је почивала грађанска Европа. То су идеје о људским правима, о слободи штампе, али и о слободи вероисповести, о томе да је слобода сваког човека ограничена слободом других људи. Право на слободу штампе је ограничено правом на слободу вероисповести, те према томе, онај ко исмева Мухамеда директно угрожава верска осећања бар 5 милиона својих сународника - Француза, исламске вере. Једнако тако, право на исповедање вере је ограничено правом на њено неисповедање и приватношћу тог чина, а од свих тих права је старије - право на живот. Убиство у име заштите ма ког права, убиство у име ислама једнако као и убиство и име хришћанства, је злочин. И оба се морају подједнако осудити. Међутим, није осуда за све злочине иста, на шта је више него језгровито указао Ноам Чомски подсетивши да читав свет оплакује судбину Шарли Ебдоа у име слободе информисања, да при том сматрају како „нема напада на слободу говора ако праведници униште ТВ канал који подржава владу против које се они боре”, директно се позивајући на НАТО-ракетирање РТС и убиство 16 запослених у овој медијској кући на њиховом радном месту,²⁾ за шта није одговарао ниједан од убица, већ генерални директор РТС који није спречио то убиство измештањем објекта, што би значило и прекид емитовања програма или бар његово битно ограничење. А РТС није чинио ништа друго, до преносио вести о „результатима” НАТО агресије на Југославију, за које је неко у штампу западне алијансе проценио да ће окренути јавно мњење против њих самих, као што је то био случај са ратом у Вијетнаму. Стога је РТС ваљало ућуткати, а одговорност пребацити на друге. Свакако, у вези са Ебдоом и њиховом интерпретацијом слободе мисли и изражавања, поставља се и следеће питање: да ли би се неки сличан фундаменталистички (рецимо и терористички), али хришћански, акт десио и у Београду, на изложби у Центру за културну деконтаминацију октобра 2012. године на којој су изложена слике шведске уметнице Елизабет Олсон Валин на којима је Исус Христ представљен као хомосексуа-

1) R. Bhargava, “The Crisis of European Secularism: A non-western Perspective” in *Crisis, Critique and Change*, abstract book of 11th ESA Conference, Torino, 28-31 August 2013, Turin, p. 6.

2) Ноам Чомски, „Сад смо Шарли, а нисмо били РТС“, Политика, 21. јануар 2015, доступно на: <http://www.politika.rs/rubrike/Svet/Comski-Sad-smo-Sarli-a-nismo-bili-RTS.sr.html>, приступљено: 23. 01. 2015.

лац, да та изложба није трала 30 минута, отпочела два сата пре него што је најављено и да је није чувало скромних 2000 полицајаца, а читав квартал ограђен и испресецан покретним оградама какве се користе на масовним скуповима? Можда нико не би био убијен, али без озбиљног инцидента таква изложба се никада не би одржала да нису предузете овако опсежне (и скупе) мере безбедности. Логично се, дакле, поставља питање да ли је одржавање изложбе под полицијским обручком акт изражавања слободе мисли и говора или акт смишљене провокације оних који имају право на слободу вероисповести (хришћанске). Да су, дакле, француске власти ангажовале толики (вероватно и значајно мањи) број полицајаца да чува лист који исмева једну веру са око 2 милијарде следбеника у свету, можда се ни злочин не би догодио. Оно на чему овде желимо да поентирамо је дакле врло проста чињеница да, уколико је и даље на снази начело секуларности, оно мора једнако важити за све, а држава то може да обезбеди само ограничавањем права сваког човека правима других људи.

Важно је уочити чињеницу да је сукоб ислама и хришћанства врло често инсцениран. То, свакако, не значи да ислам није агресиван нити да цихад није једна од дужности сваког исламског верника. То, значи само то да сукоби настају често зато што то одговара некој трећој страни, углавном са империјалним претензијама, а не онима који су у сукобу. Уосталом, каква је разлика између опредељења за вођење цихада као верске дужности и доктрине о “изузетности” Америке, и на основу тога, њеној “посебној одговорности” за мир у свету? Са том разликом што се први води у име вере, а други у име националних интереса, суштинских разлика нема. Циљ је овладавање светом. О томе пише и М. Јевтић указујући на принципијелно сукобљавање два идеолошка модела глобализма: америчког и исламског. “Муслимани у већини не желе никако да прихвате модел глобалних односа који САД намећу. То нежељење се огледа не само у истицању да ислам има свој културни и политички модел и да им амерички не треба, него пре свега у чињеници да ислам истиче да он сам поседује идеју глобалног поретка у коме нема места за амерички. Али се овај модел не ограничава на то да чува своју глобализацију у муслиманским границама, већ истиче да је он намењен читавом свету, дакле и Америци. Према томе та два модела глобализма се искључују и супротстављени су један другоме”.³⁾ Према томе, претензија на универзалност је инхерентно својство ислама и она се остварује вођењем цихада. Она

3) Мирољуб Јевтић, *Цихад у Босни и време глобализације*. Београд: Центар за проучавање религије и верску толеранцију, 2013, стр. 9.

није, како то неки желе да прикажу, поседица “америчког глобалног рата против тероризма”, али повећана агресивност у настојању да се успостави исламски глобалистички модел свакако јесте последица баш тога. Управо је и председник Путин опоменуо председника Обаму на опасност те идеје о “америчкој изузетности”. Зар једној нацији која држи до неких демократских идеала тајни затвори ЦИА могу да служе на част? А у њима се држе муслимани из различитих крајева света окривљени, без иједног стварног доказа, за тероризам. И тако дуже од једне деценије, под сваковрсном тортуром. Ако је неко мислио да то неће изазвати отпор, одговор, освету - тај се грдно преварио. При том су распоређени у 53 државе света, укључујући и неке у нашем непосредном суседству: Албанију, Македонију, Босну и Херцеговину и Хрватску.⁴⁾ Има ли их и у Србији, на пример на подручју АП Косово и Метохија? Користили се америчка база „Бондстил” код Урошевца у те сврхе? За сада немамо поуздан одговор на то питање, али вероватно да неће проћи дуго времена док га не добијемо.

АЛБАНСКИ ТЕРОРИЗАМ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ ОД ТРЕЋЕ ЧЕТВРТИНЕ XIX ВЕКА ДО 80-ИХ ГОДИНА XX ВЕКА

Одговарајући на питање из наслова овог рада, морамо се вратити мало дубље у историју Балкана и констатовати најпре да је он вековима био под окупацијом Отоманске Турске. Тај утицај ислам је оставио значајан траг.

До албанског националног освешћења долази у трећој четвртини XIX века, када се и формира Прва призренска лига (1878). *Stulli* указује⁵⁾ на њен исламистички карактер: почев од тога да је Лига заседала у призренској џамији,⁶⁾ преко тога да се Албанија и Албанци у тексту статута ове организације не помињу, већ се говори о „нашој земљи” све до експлицитних ставова о “нашим мученичким земљацима и припадницима исте вере на Балкану” и жигосања напуштања Лиге као „отпадништва од ислама”. Пре-

4) Open Society Justice Initiative, *Globalizing Torture: CIA Secret Detention and Extraordinary Rendition*. Доступно на <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/globalizing-torture-20120205.pdf>, приступљено: 23. 01. 2015.

5) V. Stulli, „Албанско питање (1875-1882)”, *Pad*, књ. 318, ЈАЗУ, Загреб, 1959, стр. 323-330.

6) На сличан начин се, након договора Регана са папом Војтилом, пољски антикомунистички синдикат “Солидарност” окупљао у католичким катедралама.

ма томе, нема сумње да је ова великоалбанска организација имала исламистички карактер, те да је настала под директним утицајем Турске, која је поспешивањем њеног оснивања настојала да утврди своје позиције на Балкану, али и католичке Аустрије која је настојала да ослаби српске позиције пред Берлински конгрес. Велике силе су имале главну реч у стварању ове организације,⁷⁾ премда ни идеју албанства у том сплету не треба сасвим занемарити.

Већ почетком XX века отворило се и питање кодификације албанског писма: да ли је то арапско писмо (под утицајем Турске) или латинично. Латинично је преовладало.

Током I светског рата, Албанија је извршила директну агресију на Србију на подстицај Турске 1915, те је она морала да запоседне за своју одбрану стратешке тачке у овој земљи. О том сведочи и Арчибалд Рајс у једном од својих извештаја за *Gazette de Lausanne* од 28. јуна 1915.⁸⁾ У елементе за закључивање спада и непријатељство које је исказивано током повлачења српске војске и народа преко Албаније пре једног века.

Стварање Краљевине СХС/Југославије довело је и до нарастања тзв. качачког покрета, који је и претходно деловао на антисрпским основама, током XIX и почетком XX века. Логистичка база за његово деловање је била Албанија, одакле су његови припадници упали на територију Косова и Метохији и вршили разбојништва. Храбак указује и на то да се Италија директно мешала у унутрашње ствари Краљевине СХС организујући политичке и војне побуне Албанаца на подручју Космета и дајући пуну подршку тзв. Косовском комитету који је деловао из Албаније. При свему томе, може се рећи и да су качаци имали своје политичко крило, оличено у Џемијету - исламистичкој партији Турака и Албанаца који су живели на подручју Јужне Србије. Или би можда било тачније констатовати да су качаци представљали “терористичко крило, партијску милицију Џемијета”,⁹⁾ с обзиром да је његов председник Ферхад Драга био један од организатора првих побуна и качачког покрета уопште у првој југословенској држави. Храбак зато и констатује да је деловање качака било омогућено благосло-

7) Б. Храбак, “Први извештаји дипломата великих сила о Призренској лиги“, *Balkanica*, IX, 1978, стр. 235-289.

8) Р. А. Рајс, *Ратни извештаји из Србије и са Солунског фронта: необјављени текстови на српском језику*, прир. Ж.В. Марковић, М. Старчевић, Геополитика прес, Београд, 2014, стр. 85-89.

9) Урош Шуваковић, “Век сепаратистичког насиља косовских Албанаца над Србима и другим грађанима неалбанске националности (1912-2012)“, у Д. Маликовић, У. Шуваковић, О. Стевановић (ур.), *Политичко насиље*, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2011, стр. 150.

вом првака Џемијета који су се руководили девизом - “преговори уз дејство паравојне групе”.¹⁰⁾ У сваком случају, Џемијет је постао значајан политички фактор који је допринео и усвајању Видовданског устава 1921. године. Међутим, ваља уочити и то да је Ферхад Драга, према неким индицијама, у једном тренутку био повезан и са ХРСС, дакле сепаратистичком партијом Хрвата - католика, што такође треба имати на уму код процене карактера и ове партије и качачког покрета. Ово посебно када се зна да су албански сељаци на Косову подстицани на устанак од стране Хасана Зећирија 1919. речима како је “уз њих Америка, због које Србија ништа не сме”.¹¹⁾ И све је то била припремна представа за мировну конференцију у Паризу, како би се пред Европом показало незадовољство Албанаца српском управом и извршио притисак у правцу подршке стварању “Велике Албаније”.

Током II светског рата Албанци се масовно стављају на страну фашистичког окупатора. Косово и Метохија су подељени на три окупационе зоне: италијанску, која се припаја Албанија и проглашава се “Велика Албанија” под италијанским фашистичким патронатом, немачку и бугарску, која улази у састав “Велике Бугарске”. Након капитулације Италије, у Призрену је основана II призренска лига, овог пута под директним патронатом Немачке. Она отворено подржава Хитлера и тражи од њега заузврат подршку за пројекат “Велике Албаније”.¹²⁾ Живорад Михајловић износи податак да је у КПЈ на Косову и Метохији у току окупације било свега 320 чланова, “од тога само њих 20 били су Шиптари (од којих је највећи део дошао из Албаније. Од 1200 чланова СКОЈ-а, Шиптара је било свега 60. Све до краја 1943. године, Шиптара у партизанским одредима (у два њихова одреда) било је укупно 70”.¹³⁾ И пред сам крај рата, 1944. избија балистичка побуна у Дреници, коју су предводили Шабан Полужа и Мехмет Градица. “Од 21. фебруара 1945. године, када је вођен последњи сукоб регуларних јединица са побуњеничким балистичким снагама у Дреници, па све до 1948. године, око 1.400 побуњеника Шабана Полуже разбијених у 55 одметнутих група, уз подршку бројних јатака из редова политичких истомишљеника, наставили су са насилним деловањем против југосло-

10) Б. Храбак, “Први извештаји дипломата великих сила о Призренској лиги”, *Balkanica*, IX, 1978.

11) Исто.

12) Ђ. Борозан, *Велика Албанија: поријекло - идеје – пракса*, Војноисторијски институт, Београд, 1995.

13) Живорад Михајловић, *Подземни рат на Косову и Метохији 1389-1989*, Југословенска естрада, Београд 1989, стр. 23.

венских снага безбедности и активиста нове власти, али и против цивила - припадника српског и црногорског дела становништва“.¹⁴⁾

После II светског рата у Албанији се успоставља атеистички (антитеистички) режим, стаљинистичко-маоистичког типа. Све до смрти Енвера Хоџе и његовог наследника Рамиза Алије, Албанија је била најзатворенија европска држава. Међутим, то није значило и одустанак од пројекта “Велике Албаније“. Напротив, стварају се организације “марксиста-лењиниста Косова“ које спровode непријатељску, субверзивну и отворену делатност против Југославије, Србије и њеног поретка. У Америци се организује и III призренска лига, као емигрантска организација која треба да помогне остваривању зацртаног пројекта. Међутим, за разлику од времена до II светског рата, снажан утицај Албаније на косовске албанске сепаратисте је имао за последицу и то да происламска оријентација бива потиснута у име идеје великодржавног пројекта. Повремене побуне, демонстрације, нпр. 1968, 1981, 1989. имале су захтев за стварањем “Косова - републике“, дакле за његово издвајање из Србије, како би се у погодном тренутку прикључило суседној Албанији. Осим Албанаца из Албаније који су били инфилтрирани у редове Савеза комуниста и чинили локално и покрајинско руководство, па све до нивоа Федерације (нпр. Фадиљ Хоџа) током читавог периода југословенског социјалистичког развоја, улогу предводника сепаратиста су имали и албански професори на новооснованом Универзитету у Приштини.¹⁵⁾ Једна од важних одлика овог периода је *тихо етничко чишћење* Косова и Метохије. Након што је одлуком нових власти Србима и Црногорцима који су се иселили са Космета током II светског рата забрањен повратак на њихова имања, локална (општинска, покрајинска) руководства су чинила све да и преостале Србе и друге неалбанце протерају са територије јужне српске покрајине. На њих су вршени притисци да продају куће и иселе се, при чему је онај који први прода кућу добијао баснослован новац, вишеструко већи од вредности куће и имања. Ту се уселјавао Албанац, често емигрант из Албаније, а онда су настајали притисци и на остале становнике да се из места иселе. Наравно, сада им је имовина “откупљивана“ за много мање новца. Наравно, “продаја“ није била добровољни акт сагласности слободно изражених воља: онима који су се опирали захтевима се-

14) Обрад Стевановић, *Специфичности албанског тероризма на Косову и Метохији*, необјављена докторска дисертација одбрањена на Факултету безбедности Универзитета у Београду, 2008, стр. 209-210.

15) В. Милановић, *Универзитет у Приштини у мрежи великоалбанске стратегије*, Књижевне новине, Београд, 1990.

паратиста паљена је летина, сено, штале, најпосле куће, пребијани су, неки и убијани. Рачуна се да је у том процесу, од II светског рата до краја 80-их година XX века, Косово и Метохију напустило око 200 000 Срба и Црногораца. Ово протеривање је “образлагано” економским мотивима: Косово и Метохија су заостало подручје, па се људи исељавају “трубом за крухом”, иду у оне крајеве где се боље живи. Наравно, ово је била обмана. Међутим, и то је важно уочити, истовремено се одвијао и процес арбанашења Турака, што је било посебно изражено у Призрену и другим местима традиционално насељеним већинским (релативно већински) турским становништвом. Они су могли да бирају: или да прихвате да се изјасне као Албанци или да емигрирају у Турску. И највећи број их је емигрирао, тако да је број Турака на Косову и Метохији потпуно минимализован.¹⁶⁾

АЛБАНСКИ ТЕРОРИЗАМ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ ОД 80-ИХ ГОДИНА XX ВЕКА ДО 2013.

После Титове смрти, убрзо избијају сепаратистичке демонстрације Албанаца на Косову и Метохији марта 1981. године. Отпочеле су побуном студената у Приштини “због лоше хране” у студентској мензи, да би прерасле у рушилачку побуну против Југославије и Србије којом су били захваћени сви већи градови у Покрајини. Демонстранти су извикивали паролe: “Хоћемо републику!”, “Косово-република!”, “Трепча ради - Србија се гради!”, “Живео Енвер Хоџа!”, “Албанци нису Југословени!”, итд. У сврху смиривања демонстрација, Председништво СФРЈ је наредило употребу ЈНА и савезне полиције, прогласивши ванредно стање у Покрајини и окарактерисавши их као “покушај контрареволуције”. Није се дуго чекало, а ЦК СКЈ је на својој XXII седници новембра 1981. усвојио Политичку платформу за акцију која је представљала “најозбиљнији и најсвеобухватнији документ југословенских

16) Аутор овог рада присећа се приче свога оца, др Војислава Шуваковића, који је као млад лекар био, након завршених студија медицине у Београду, цивилно мобилисан и послат за доктора у Призрен, где је радио од 1951. до 1959. Према том казивању, његов лекарски помоћник је био Турчин. Приликом држања једног збора радних људи у Болници у Призрену (шеф Инфективног одељења те Болнице је у то време био Италијан Луиђи Матрони), тог лекарског помоћника су упитали шта је по националности, да се изјасни пред неколико десетина запослених. Он је одговорио “Ја сам годишњи одмор”. Када га је мој отац, после неколико дана упитао зашто није одговорио, зар стварно не зна шта је, овај му је одвратио: “Е мој гoс`ин докторе, политика не једе питу него људску главу”. Није смео да каже да је Турчин. Неколико година касније је емигрирао у Турску и тамо погинуо у неким демонстрацијама.

комуниста доступан јавности¹⁷⁾ У овом документу се указује на осуду југословенске јавности тих догађаја, и то првенствено због тога што они: а) имају контрареволуционарни карактер, б) исказују агресивност непријатеља, в) његову организованост, г) припремљеност акције, д) повезаност са спољним факторима, њ) представља покушај промене друштвеног и политичког система у антисоцијалистичком, антисамоуправном и антидемократском смислу.¹⁸⁾ У Платформи се указује да је на сцени захтев да се “ревидирају и измене границе суверених држава“, ¹⁹⁾ те се упућује више него јасна критика покрајинском и локалном руководству Космета садржана у оцени да су се “делови Савеза комуниста Косова, Социјалистичког савеза и других, односно делови њихових руководства, доста дуго повлачили под притиском унутрашње контрареволуције, а у време самих догађаја нису се понашали одлучно и борбено“.²⁰⁾ Но, без обзира на врло оштро и прецизно дефинисане ставове и извршену анализу, њихова реализација је успешно осптрјуирана од стране албанских кадрова инфилтрираних у Савез комуниста, па чак и неких српских кадрова који су водили рачуна да се из личних, каријеристичких и бирократско-конформистичких разлога, не мере не само албанским сепаратистима, већ и онима из руководства других југословенских република и покрајина који су са њима шуровали, а што ће јасно изаћи на видело током IX седнице ЦК СКЈ и VIII седнице ЦК СКС 1987. године.

У периоду 1987-1997. доминира ненасилан отпор Албанца властима Србије и Југославије. Он се огледа кроз стварање паралелног сепаратистичког система практично у свим областима живота (нпр. школство, здравство), док је број терористичких аката релативно мали. Број таквих аката у интервалу 1991-1997. износио је укупно 134, да би 1998. нагло скочио на 2 391. Заправо, управо је то тренутак када се доноси политичка одлука у албанском сепаратистичком покрету да се пређе на насилне, терористичке методе борбе. “Предуслови за ескалацију тероризма током 1998. године, стварају се убацивањем великих количина наоружања, минско – експлозивних средстава и муниције преко границе са Албанијом

17) Урош Шуваковић, “Девета седница Централног комитета Савеза комуниста Југославије и њен друштвени значај у решавању проблема на Косову и Метохији“, у Б. Јовановић, У. Шуваковић (прир. и ур.) *Косово и Метохија 1912-2012*, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2012, стр. 861

18) ЦК СКЈ, *Политичка платформа за акцију Савеза комуниста Југославије у развоју социјалистичког самоуправљања, братства, јединства и заједништва на Косову*, усвојена на XXII седници, 17. новембра 1981. Издавачки центар “Комунист“, Београд, стр. 8.

19) Исто, стр. 35.

20) Исто.

и Македонијом. Повољни услови за то настају распадом албанске војске и пљачком њених магацина током 1997. године, чиме се способност криминалних и терористичких група да изврше терористички напад брзо повећала²¹⁾ Наравно, и даље остаје питање да ли је распад албанског безбедносног система био сасвим случајан како је то у јавности приказано или је он баш и имао за сврху омогућавање масовног наоружавања косовских Албанаца како би они прешли у нову фазу супротстављања Србији - етнотерористичку. Такође је важно уочити да су и неки други услови повољно деловали да дође до ескалације етнотероризма на Косову и Метохији. Наиме, током рата у Босни и Херцеговини, у муслиманској војсци се борило око 2 000 муџахедина, доведених из Авганистана, Саудијске Арабије и других арапских држава. Неки од њих су чак добили и босанско-херцеговачко држављанство, међу њима и сам Бин Ладен, коме је босански пасош издат у амбасади ове земље у Бечу. Када је рат завршен 1995. многи од њих су остали тамо где су се затекли, као "спавачи" који су постали грађани ове земље. Осам бин Ладен се бар једанпут лично сусрео са Алијом Изетбеговићем у Сарајеву, а такође је боравио и у Албанији, према признању шефа њихове обавештајне службе Фатоса Класија.²²⁾ На територији ове суседне државе организовани су кампови Ал Каиде у којима су њени припадници обучавали будуће терористе ОВК у вршењу терористичких аката. О овом присуству Бин Ладена и Ал Каиде на територији Албаније, председник Милошевић је лично информисао Ричарда Холбрука, упозоривши га на опасност. Американци то, међутим, нису схватили све до 11. септембра 2001. Према томе, исламско-фундаменталистички утицај на терористе ОВК ишао је претежно из два правца: Албаније и Босне и Херцеговине. На подручју Дренице, у саставу ОВК, у периоду мај-јул 1998. деловала је терористичка муџахединска јединица „Абу Бекир Садик“, у чијем саставу су били држављани Саудијске Арабије, Египта, Албаније, Енглеске, Ирске, Шкотске, Македоније и Босне и Херцеговине. Командат је био Екрем Авдија из Косовске Митровице, а финансирана је преко организација „Исламски балкански центар“, „Активна исламска омладина из Зенице“ у БиХ и “Биро за исламски позив за Косово“ (чије је међународно седиште у Ријаду, Саудијска Арабија) који је основао, као и ову јединицу, Екрем Авдију. Јединица је бројала око 110 припадника, и располагала је већом количином оружја

21) Обрад Стевановић, *Специфичности албанског тероризма на Косову и Метохији*, необјављена докторска дисертација одбрањена на Факултету безбедности Универзитета у Београду, 2008, стр. 302.

22) Исто, стр. 271.

(од калашњикова и одговарајуће муниције, преко минско-експлозивних средстава до ракетних бацача “зоља“, као и другом ратном опремом). Припадници ове терористичко-исламистичке групе су похапшени и осуђени пред Окружним судом у Косовској Митровици,²³⁾ али су доласком ДОС-а на власт убрзо амнестирани. Њихов рад је обновљен и документовано је присуство већег броја припадника ове јединице - муџахедина крајем 2008. и почетком 2009. у Бошњачкој махали, у северном делу Косовске Митровице.²⁴⁾ Осим тога, новцем претежно из Саудијске Арабије изфинансирана је изградња више од 150 џамија на подручју Косова и Метохије, које су истовремено и седишта у којима се врши верска настава.

У погледу статистичких података, у ратној 1999. години број терористичких напада је достигао рекорд – 5 492, да би већ у следећој 2000. опао на 1 028, а потом у години етничког погрома скочио на 1 048 и од тада је у сталном паду да би 2013. износио свега 94. Укупно у периоду 1991-2013. извршено је 12 964 терористичка напада на Косову и Метохији.²⁵⁾ Резултат удруженог злочиначког подухвата НАТО и албанских терориста окупљених у ОВК био је протеривање око 250 000 Срба и других неалбанаца са Космета одмах по доласку снага КФОР 1999. Дрastiчно смањивање броја етнотерористичких напада после 2004. не треба да чуди: то је резултат чињенице да је циљ постигнут, да је Космет готово у потпуности етнички очишћен и да оних неколико стотина хиљада преосталих Срба не представљају сметњу остваривању његове независности као прве фазе у процесу стварања тзв. “Велике Албаније“.

Начин извршења ових терористичких напада не указује на њихов исламско-фундаменталистички карактер. Ту нема повика “*Allahu ekber*“, нема самоубилачких напада итд. То је и навело О. Стевановића да закључи како је нпр. у поређењу са ПЛО “идеолошка обојеност етносепаратистичког деловања ОВК на Косову и Метохији, била више националистичка него верска“.²⁶⁾ Осим тога, друштво које се изграђује под управом бивших припадника ОВК

23) Пресуда Окружног суда у Косовској Митровици К. бр. 1/2000, јавно објављена 13. јула 2000.

24) “Абу Бекир Сидик хара Митровицом“, Глас јавности, 8. јануар 2009. Доступно на: <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/tema/glas-javnosti-08-01-2009/abu-bekir-sidik-hara-mitrovicom>, приступљено 13. 01. 2015.

25) Урош Шуваковић, *Транзиција: прилог социолошком проучавању друштвених промена*, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2014, стр. 277.

26) Обрад Стевановић, *Специфичности албанског тероризма на Косову и Метохији*, необјављена докторска дисертација одбрањена на Факултету безбедности Универзитета у Београду, 2008, стр. 155.

нема одлике исламског - више је забрађених жена у Новом Пазару него у Приштини; у главном граду АП Косово и Метохија гради се велелепна католичка катедрала, при чему треба имати на уму да је и сам лидер албанских сепаратиста Ибрахим Ругова био - католик. С друге стране, током 1998-1999. у терористичким нападима ОВК страдао је знатан број Албанца који су били лојални Србији, а међу њима највише оних католичке вероисповести.

Када је реч о утицају Турске, за разлику од утицаја Саудијске Арабије који је у порасту, он је до сада минимализован. Турака више на Косову и Метохији готово да нема, тако даје тачна оцена да се “неосманска политика на Балкану систематски ослања на тамошње муслиманске заједнице, у чијем јачању сагледава сопствену шансу за васпостављање утицаја у региону“.²⁷⁾ Давотоглу, државник-доктринар, у оквиру своје идеје о “стратегијској дубини“ конкретизује да су ти турски традиционални ослонци на Балкану Бошњаци²⁸⁾ и Албанци. Танасковић, опет указује на његову изјаву како је Османско царство “првенствено било балканска држава“,²⁹⁾ што потврђује јасне геополитичке аспирације Турске на овом простору. Међутим, бар за сада, Турска те своје амбиције много успешније остварује на подручју Рашке области и Босне и Херцеговине, него на косову и Метохији.

У погледу утицаја ислама на сепаратистички покрет на Косову и Метохији, Јевтић је децидан да је управо то кључни фактор, и износи следећу аргументацију: “Свака манифестација шиптарског национализма за последицу је имала ширење културе шиптарске нације која је неодвојиво везана за ислам, тако да би све оно што представља победу великошиптарске идеје у ствари представљало победу ислама. Увек када би се ефикасно завршила акција етничког чишћења Срба и када би они нестајали, село које је раније било европско, добило би исламски лик. Нестајале би куће Срба, архитектура би добијала исламски лик, рушила би се гробља са крсто-

27) Дарко Танасковић, *Неосманизам: доктрина и спољнополитичка пракса*, друго, допуњено издање, Службени гласник, Београд, 2011, стр. 137.

28) Аутор овог рада прихвата да сваки појединац себе може да национално одреди и назове како жели, па то право не спори ни онима који себе називају Бошњацима. Ипак, констатујемо да се ради о новоуспостављеној нацији, након 2000. године, која претендује да замени у социјалистичкој Југославији насталу нацију - Муслимани. Међутим, данас постоје на овим просторима обе ове нације. Иначе, творац термина “Бошњаци” је аустријски окупациони управник Босном и Херцеговином Бењамин Калај.

29) Дарко Танасковић, *Неосманизам: доктрина и спољнополитичка пракса*, друго, допуњено издање, Службени гласник, Београд, 2011, стр. 133.

вима, уништавале цркве, а ницале џамије“.³⁰⁾ Из овога, он извлачи закључак како је сепаратистички покрет Албанца на Косову и Метохији “националистички по форми, а религиозно-исламски по суштини“.³¹⁾

КА ЗАКЉУЧИВАЊУ

Анализирајући терористичко деловање албанских сепаратиста на подручју Косова и Метохије и његову идеолошку основу, мора се уочити да је он пролазио кроз више фаза:

1. Несумњиво је да је у првој фази исламски утицај, и то искључиво турски, био доминантан. То је период Прве призренске лиге, па до пропасти Отоманског царства. При том, ово не искључује утицај великих сила, Аустрије и Италије, на формирање и развој Лиге;

2. Други период, у коме је интензивно деловање качачког покрета, отпочиње пред крај I светског рата и траје до окончања II светског рата. У том раздобљу, посебан утицај на албански тероризам и сепаратистички покрет имају фашистичка Италија и Хитлерова Немачка, дакле две неисламске државе. Управо је под патронатом католичке Италије и дошло до стварања “Велике Албаније“, која је као марионетска држава једино и постојала за време II светског рата;

3. С успостављањем стаљинистичко-маоистичког режима Енвера Хоџе у Албанији, који је забранио религију, утицај ислама на сепаратистичко-терористички покрет Албанца на Косову и Метохији је пресечен. У том периоду он има веома јасно шовинистичке карактеристике, чак до те мере да је директно подстицао иселјавање Турака за Турску или их арбанашито, а терористичке организације су за своју идеолошку основу имале Хоџину интерпретацију “марксизма-лењинизма“;

4. С пропашћу реалног социјализма, смрћу Енвера Хоџе и одласком с власти Рамиза Алије, у Албанији долази до поновног омогућавања испољавања религиозне припадности. Али, ово је трoверна земља, у којој има и муслимана (највише) и католика и православних. Сам лидер косовских сепаратиста је католичке вероисповести.

30) Мирољуб Јевтић, *Албанско питање и религија*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2011, стр. 86.

31) Исто, стр. 96.

5. Друштвене околности у окружењу, које су значиле присуство радикалног исламског фактора, и то како у Албанији, тако и у Босни и Херцеговини водиле су расту утицаја ислама на терористичке организације Албанаца у јужној српској покрајини. Регистровано је присуство муџахедина, Ал Каиде, кампова које су они држали за терористичку обуку припадника ОВК итд. Тај је утицај био, међутим, исламско-арапски, а не исламско-турски, и без обзира на уложени труд није доминантно идеолошки обојио терористичку ОВК. Она је увек ратовала не у име Алаха, већ у име "Велике Албаније". Исламски утицај је, кроз обуку, слање бораца и финансирање ОВК, настојао да ову терористичку организацију инструментализује у сврху остваривања својих интереса. С друге стране, настојећи да издејствује независност од Србије, ОВК се нужно држала Запада, посебно Америке, а после 11. септембра 2001. САД се постале веома осетљиве на све оно што је блиско исламском фундаментализму;

6. Акти скрнављења православних гробља, манастира и црква једино указују на верски елемент овог терористичког деловања. Међутим, та гробља осим што су православна, она су и српска; ако се жели затрти траг српској присутности на простору Косова и Метохији, онда се и гробља морају сравнити са земљом, а цркве срушити. То, међутим, више указује на геноцидне намере у односу на српски народ;

7. Одговарајући на питање о евентуалној исламско-фундаменталистичкој заснованости албанског сепаратистичко-терористичког покрета на Косову и Метохији, долазимо да закључка да такав елемент свакако постоји. Међутим, он је само *један од идеолошких елемената* терористичког организовања Албанаца у јужној српској покрајини, и то не главни. Исламски елемент је пре свега увежен, и то у ранијим фазама из Турске, а у савремено доба првенствено из Саудијске Арабије, преко Албаније и Босне и Херцеговине, кроз деловања огранака Ал Каиде. Доминантно би се могло закључити да је основа албанског терористичког деловања на Косову и Метохији идеологија *Албанства*,³²⁾ односно остварења сна о настанку "Велике Албаније", те да према томе он има наглашено шовинистичке карактеристике. За остваривање тог циља, он се увек ослањао на оне силе за које је процењивао да могу и имају интереса да му помогну у његовој реализацији: на Турску, Аустрију, Немачку, Италију, Саудијску Арабију, Америку и НАТО. Ту, дакле, није био пресудан

32) Р. Гаџиновић, М. Бајагић, "Политичке последице албанског насиља на Балкану", *Српска политичка мисао* 3/2012, Институт за политичке студије, Београд, стр. 133.

религијски елемент, већ однос међу моћним силама у конкретном историјском раздобљу;

8. С обзиром на одвијање процеса глобализације, стање ствари какво је данас не треба узети као коначно. Сасвим је могуће да дође до снажења исламског фундаменталистичког фактора на просторима Косова и Метохије, при чему то може да буде последица промена односа снага у свету (нпр. препуштање Балкана у сферу утицаја Турске као компензација за њен неулазак у ЕУ). Такав развој догађаја, исламска експанзија, озбиљно би угрозили стабилност овог дела Европе.

ЛИТЕРАТУРА

- Борозан, Ђ., *Велика Албанија: поријекло - идеје – пракса*, Војноисторијски институт ВЈ, Београд, 1995.
- Bhargava, R., "The Crisis of European Secularism: A non-western Perspective" in *Crisis, Critique and Change*, abstract book of 11th ESA Conference, Torino, 28-31 August 2013.
- Гаџиновић, Р, Бајагић, М., "Политичке последице албанског насиља на Балкану", *Српска политичка мисао* 3/2012, Институт за политичке студије, Београд.
- Јевтић, М., *Джихад у Босни и време глобализације*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013.
- Јевтић, М., *Албанско питање и религија*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2011.
- Милановић, В., *Универзитет у Приштини у мрежи великоалбанске стратегије*, Књижевне новине, Београд, 1990.
- Михајловић, Ж. Ш., *Подземни рат на Косову и Метохији 1389-1989*, Југословенска естрада, Београд, 1989.
- Open Society Justice Initiative, *Globalizing Torture: CIA Secret Detention and Extraordinary Rendition*, Доступно на: <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/globalizing-torture-20120205.pdf>, 2013, приступљено: 23. 01. 2015.
- Пресуда Окружног суда у Косовској Митровици К. бр. 1/2000, јавно објављена 13. јула 2000.
- Рајс, Р. А., *Ратни извештаји из Србије и са Солунског фронта: необјављени текстови на српском језику*, прир. Ж. В. Марковић, М. Старчевић, Геополитика прес, Београд, 2014.
- Стевановић, О., *Специфичности албанског тероризма на Косову и Метохији*, необјављена докторска дисертација одбрањена на Факултету безбедности Универзитета у Београду, 2008.
- Stulli, V., „Албанско питање (1875-1882)“, *Рад*, књ. 318, ЈАЗУ, Загреб, 1959.
- Танасковић, Д., *Неосманизам: доктрина и спољнополитичка пракса*, друго, допуњено издање, Службени гласник, Београд, 2011.

- Храбак, Б., “Први извештаји дипломата великих сила о Призренској лиги “, *Balkanica IX*, 1978.
- ЦК СКЈ, *Политичка платформа за акцију Савеза комуниста Југославије у развоју социјалистичког самоуправљања, братства, јединства и заједништва на Косову*, усвојена на XXII седници, 17. новембра 1981. Издавачки центар “Комунист“, Београд.
- Чомски, Н., „Сад смо Шарли, а нисмо били РТС “, *Политика*, 21. јануар 2015. Доступно на: <http://www.politika.rs/rubrike/Svet/Comski-Sad-smo-Sarli-anismo-bili-RTS.sr.html>, приступљено 23. 01. 2015.
- Шуваковић, У., “Век сепаратистичког насиља косовских Албанаца над Србима и другим грађанима неалбанске националности (1912-2012) “, у Д. Маликовић, У. Шуваковић, О. Стевановић (ур. и прир.) *Политичко насиље*, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2011.
- Шуваковић, У., “Девета седница Централног комитета Савеза комуниста Југославије и њен друштвени значај у решавању проблема на Косову и Метохији “, у Б. Јовановић, У. Шуваковић (прир. и ур.) *Косово и Метохија 1912-2012*, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2012.
- Шуваковић, У., *Транзиција: прилог социолошком проучавању друштвених промена*, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2014.
- “Абу Бекир Сидик хара Митровицом “, *Глас јавности*, 8. јануар 2009. Доступно на <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/tema/glas-javnosti-08-01-2009/abu-bekir-sidik-hara-mitrovicom>, приступљено: 13. 01. 2015.
- „ЛГБТ изложба: посетиоцима приказана слика на којој је Исус геј“, *Телеграф*, 3. октобар 2012. Доступно на: <http://www.telegraf.rs/vesti/beograd/364188-lgbt-izlozba-posetiocima-prikazana-slika-na-kojoj-je-isus-hrist-gej-foto>, приступљено: 23. 01. 2015.

Uros V. Suvakovic

**TERRORIST ACTS OF ALBANIANS
IN KOSOVO AND METOHIJA – FOUNDATION
IN ISLAMIC FUNDAMENTALISM**

Resume

There are several phases in analyzing the terrorist acts of Albanian separatists in the region of Kosovo and Metohija. Firstly, the Islamic, predominantly Turkish influence was dominant in the first phase. It was the period of the First Prizren League, until the collapse of Ottoman Empire. This does not exclude the influence of other great powers, such as Austria and Italy, on the formation and development on the League. Second period, when the actions of Kachak Movement were intensified, started at the end of WWI and lasted until the end of WWII.

During this period, , the fascist Italy and Hitler's Germany – the two non-Islamic states, had a special influence on the Albanian terrorist and separatist movement. Creation of "Great Albania", a puppet state, has happened just under the patronage of the catholic Italy.

Furthermore, with the establishment of Stalinist-Maoist regime of Enver Hoxha in Albania, the influence of Islam on separatist-terrorist movement of Albanians at Kosovo and Metohija was cut off. The movement has clear distinct chauvinistic characteristics, while terrorist organizations had ideological basis on Hoxha's interpretation of Marxism-Leninism. With the fall of socialism, the death of Enver Hoxha and the fall of Ramiz Alia, it was again possible to exhibit religion. However, Albania is a three-religion country, with Muslim majority and Orthodox and Catholic minorities. The leader of Kosovo separatists during the fight for secession, Ibrahim Rugova, was himself a Catholic.

The presence of radical Islamic factor, both in Albania and in Bosnia and Herzegovina led to the increased influence of Islam on terrorist organizations of Albanians in the southern Serbian province. The presence of mujahedeen was registered. However, the influence was Islamic-Arabic and not Islamic-Turkish, and regardless the effort put into this, it has not dominantly ideologically colored the terrorist KLA. Islamic influence was trying to instrument this organization for the purpose of achieving the interests by training, sending fighters and financing the KLA. On the other hand, in the attempt to force independence from Serbia, the KLA necessarily stick to the West, especially the USA, and after 11 September 2001 the USA has become very sensitive to the Islamic fundamentalism.

Regarding the issue of possible Islamic-fundamentalist basis of the Albanian separatist-terrorist movement in Kosovo and Metohija, we conclude that such an element surely exists. However, it is only one of the ideological elements of the terrorist organizing of Albanians in the southern Serbian province, even not the main one. The Islamic element is primarily imported, in early phase from Turkey and in contemporary period primarily from Saudi Arabia, via Albania and Bosnia and Herzegovina.

A dominant conclusion might be that the basis of the Albanian terrorist actions in Kosovo and Metohija is the ideology of Albania-ism, i.e. accomplishment of the dream about the foundation of the "Great Albania"; therefore, it has significant chauvinistic characteristics. For accomplishment of that goal, it has always relied on the forces that might and have interest to help in the realization: on Turkey, Austria, Germany, Italy, Saudi Arabia, the USA and NATO. Therefore,

the religious element was not crucial, but the relation between the powerful forces in the specific historical period.

Keywords: *Kosovo and Metohija, Albanian terrorism, Islam, Greater Albania, 1980-2013.*

---

* Овај рад је примљен 09. марта 2015. године, а прихваћен за штампу на састанку редакције 15. маја 2015. године.